

Clara Schumann vid pianot. Okänd fotograf.

CLARA SCHUMANN 200 ÅR

För bara några årtionden sedan var Clara Schumann okänd som tonsättare. Hon var visserligen omtalad som Robert Schumanns hustru och som en av sin tids mest framstående pianister, men det var inte många som hade hört hennes musik. Idag har hon fått en välförtjänt renässans och många musikinstitutioner ägnar henne stor uppmärksamhet under jubileumsåret 2019.

Redan förra året arrangerade Berwaldhallen en "Clara-Mara" med kammarmusik och sånger. Tidigare i år stod Clara Schumann i förgrunden vid Göteborgs pianofestival och i oktober framfördes hennes pianokonsert i Stockholms konserthus med den lettiska pianisten Lauma Skride som solist.

Clara Schumanns pianistkarriär varade i över sextio år – från 1828 till 1891 – och hon gav under denna tid över tvåtusen konserter. Hon var den första som spelade utantill och en av pionjärerna att ge egna pianoaftnar. Hon var också en framstående pedagog.

Uppväxten

Clara Wieck föddes den 13 september 1819 som äldsta dotter till Friedrich Wieck, en högt ansedd pianolärare och pianohandlare i Leipzig, och hans hustru Marianne, skicklig pianist och tidigare elev till sin make. Claras öde var redan före födseln förutbestämt av fadern; om det blev en flicka skulle han göra henne till pianistunderbarn och stor konstnärinna. Därför fick hon namnet Clara – "den strålande".

Fortsätter på nästa sida ↓

Redan när Clara var fem år började den musikaliska utbildningen. Vid samma tid skildes föräldrarna och modern lämnade hemmet. I Claras dagbok, som Wieck skrev i jagform, får vi veta, att hon vid fyra-fem års ålder ännu inte kunde säga ett enda ord. Hon tycktes inte heller förstå något. Man befارade att hon var både döv och utvecklingsstörd. Men Wieck hade redan före skilsmässan lärt henne några småstycken efter gehör, vilket han ansåg vara bevis på att det inte var något fel på Claras öron.

Clara led troligen av en psykisk störning som berodde på stark rädsla och ångest. I hemmet rådde en disharmoni mellan föräldrarna med antingen högljudda gräl eller spänd tystnad. Denna ”dövhet” och introverta sätt som barn var en flykt från en jobbig verklighet. Musik var däremot inget ”hotande” eller ”farligt” utan blev ett sätt för henne att uttrycka sig och finna tröst.

Underbarn på modet

Redan 1826 hade Clara en stor repertoar med svåra stycken av t.ex. Czerny, Moscheles, Hummel och Weber. Underbarnet Clara Wieck blev tidigt en berömd pianist som kom på modet. I Wien utnämndes hon till ”Königliche Kaiserliche Kammervirtuosin”. Det skapades frisyrier efter henne och på caféerna fanns det ”Torte à la Wieck”. Hon beundrades också av tidens stora konstnärspersonligheter.

*Denna flicka har mer kraft än
sex pojkar tillsammans.*

Goethe

Robert Schumann gör entré

På hösten 1830 installerar sig Robert Schumann i det wieckska hemmet för att ta pianolektioner för Wieck. Han är då tjugo år och Clara elva. För henne blir Robert som en äldre bror som tillför ljus och glädje i tillvaron. Bandet mellan dem växer sig allt starkare och deras vänskap utvecklas så småningom till kärlek. En sällan skådad kärleks-historia mellan två konstnärspersonligheter tar sin början!

När Wieck förstod vad som var på gång gjorde han allt för att skilja dem åt. Det blev en bitter kamp, som kom att pågå i många år. Förhållandet med fadern blev till slut ohållbart och Clara blev tvungen att bryta med sitt barndomshem. Wieck blev desperat och inledde process, som kom att pågå till 1840, då Clara och Robert efter flera rättegångar fick domstolens tillstånd att gifta sig utan faderns samtycke.

*Clara känner själv sin huvuduppgift som mor.
Jag tror hon är lycklig i den situationen,
som nu inte kan förändras.*

Robert Schumann

Dubbelarbetande pianist

Med äktenskapet följde nya prövningar. Det blev svårt för Clara både att öva och komponera, då Robert inte fick störas i sitt arbete. Det var heller inte lätt för henne att förena sin konstnärliga karriär med husmoderliga plikter. Även om hon försökte vara Robert till lags ville

hon också fortsätta med sina konserter som gav henne inre tillfredsställelse. Robert ville inte heller leva i skuggan av sin hustru och han avskydde att följa med på hennes konsertresor som den berömda Clara Schumanns make.

*Konstutövning är ju en stor del av mitt Jag
– det är den luft jag andas.*

Robert led av och till av depressioner och självmordstankar, vilket kulminerade 1854 då han kastade sig i Rhen. Han räddades men tillbringade de två sista åren av sitt liv på sinnessjukhus i Endenich, där han avled 1856.

Vännen Johannes Brahms

Clara stod nu ensam – 37 år gammal – med sju barn att försörja. Under Roberts sjukdom och efter hans död kom hon att stå i ett nära, emotionellt spänningsladdat förhållande till den 14 år yngre Johannes Brahms. De tillbringade långa tider tillsammans och brevväxlade från 1854 hela livet ut. Det var också mycket tack vare Clara som Brahms musik blev känd. Hur nära deras relation var är höljt i dunkel, eftersom de förstörde en stor del av sin korrespondens. 1874 skrev Brahms i ett brev:

*Jag älskar dig mer än mig själv och mer än
någon annan eller någonting på jorden.*

Under senare år hade Clara svåra reumatiska smärtor i armar och handleder och hon hörde mycket dåligt. Hon avled den 20 maj 1896, 77 år gammal. Brahms fick dödsbudet försenat, tog fel tåg och kom till begravningen just som kistan bars ut från kapellet. Vid en minnesceremoni inför nära vänner ackompanjerade han sina Vier ernste Gesänge – ett slags rekviem över Clara – med tårarna rinnande.

Claras produktion omfattar 23 opusnumrerade kompositioner, alla tillkomna före Roberts död – pianokonsert, pianotrio, romanser för violin och piano, pianostycken och sånger. Stilen är ofta mycket virtuos på ett intrikat sätt med influenser från maken, Mendelssohn, Chopin och Brahms. Clara hade en ambivalent syn på sin skapande förmåga och likt de flesta tonsättarinnor dåligt självförtroende.

*Jag trodde en gång att jag hade en kreativ talang,
men jag har gett upp den tanken. En kvinna borde
inte komponera – ingen har hittills lyckats göra det.
Skulle jag vara den enda? Det vore arrogant att tro det.*

SOLVEIG WIKMAN

SOLVEIG WIKMAN ÄR PIANIST OCH VAR EN AV DE FÖRSTA,
MÖJLIGEN DEN FÖRSTA, SOM FRAMFÖRDE CLARA
SCHUMANNS PIANOKONSERT I SVERIGE.